

loch, si *entreguament* prestaràs fe a les mies paraules», NFranch (*Corbatxo*, BDLC xvii, 18); «si jau al lit / marit malalt / --- / pus no se'n cura / --- molt pijor fa / si'l testament / és desplaent, / si diu: —Pel fur, / reba'l dit pur / tant solament, / *entregament* / torne l'escrex / lla d'on parteix / ---», *Spill*, 8268.

La forma moderna *entèr*, que ha predominat avui en quasi tot el territori de la llengua, ja va sorgir a l'Edat Mitjana. Ja en tenim un testimoni almenys, assegurat per la rima, en el S. xiv: *enteres* rima amb *quarteres* en el *Llibre de Daniel* p. p. Miret i Sans (v. 1534); segueixen d'altres cada cop més freqüents cap a la fi de l'Edat Mitjana, en L. d'Aversó,³ Andreu Febrer, etc., de manera que en el S. xvii Lacav. ja no en reconeix d'altra («*enter* o sencer», «*enterament*»). En aquest canvi degueren concórrer diversos factors: una mera transacció entre els duplicats *entir*, *entira*, i *entegre*, *entegra*, ja conduïa a *enter*, *entera*, com a forma de compromís; la freqüència incomparablement major dels mots en *-er*, *-era*, que el cas ben rar *-ir*, *-ira*; i el fet que tots els testimonis medievals que hem pogut assenyalar de *enter* siguin en vers és indicatiu que la influència occitanitzant del llenguatge de la poesia degué ajudar-hi molt.

Per a les qüestions romàniques generals referents als descendents de *INTEGRUM*, bastarà, amb el resum que n'hem donat a dalt, remetre al DCEC II, 300-1, i iv, 995b, i a l'article de Jud «Comment faut-il interpréter les cartes de l'ALF 468, et de l'ALS 976, l'écuelle est entière» (*St. in Rom. Philol.*, Manchester Univ. Press, 1953, 118-33).

DERIV.: *Enterar* apareix primerament en castellà, des del S. xv, i inicialment només com a reflexiu i amb el sentit de 'restituir-se, completar-se', especialment aplicat a pagaments [1495, ja molt freqüent en el S. xvi], d'on probablement passant per 'acontentar o satisfer (el desig de saber quelcom)' es passà a l'acc. moderna de 'informar-se'; cf. en anglès *to be satisfied* 'estar segur (que és així, que un ho sap bé)'. Altrament en cast. ja sembla apuntar aquesta evolució semàntica des del S. xiii, car en la variant *ser bien entregado* ja significa 'estar segur de la veritat d'una cosa' en passatges de Berceo i de la 1.ª Cròn. Gral. d'Alfons X.

L'accepció 'informar-se' ja apareix clarament en castellà des de Santa Teresa, 1573, i és freqüent des de fi de segle, en Cervantes, etc., on ja apareix la construcció moderna *enterarse de* (també en Fuenmayor, 1595), si bé en Cervantes i en la santa apareix més aviat *enterarse en*: *enterarse en que era bien que no fuesse adelante* en aquella, «al principio la imposibilidad, a su parecer, de tal suceso no le dejaba *enterar en la verdad*» en *La Señora Cornelia* de Cervantes.

Aviat s'estengué això al cat., on apareix per primer cop en un doc. barceloní de 1601 *estar enterat de la veritat* (Moliné, *Consolat de Mar*, 320), i no en tenim altres notícies anteriors al S. xix, que en el DTo. (1647, «*enterarse de alguna cosa*»). Més encara que aquest desnivell en les dates, el fet que en cat. no trobem més que el resultat final de l'evolució semàntica i sint. (no apareixent-hi aplicat a pagaments ni cons-

truit en aquella forma antiga) indica que en la nostra llengua és un calc del cast. (DCEC, 301a16ss. i n. 3-5).

El duplicat *entegar*, provinent de la variant *entegre*, *-egro* (*entrego*) és també un mot molt més representat en castellà medieval que en la nostra llengua: incomparablement més freqüent allà des de l'Alta Edat Mitjana, i ja abundós en els textos del S. xiii i ja en el *Cid* (de primer en la variant originària *entegar*, si bé en cast. ja en el S. xiii tendeix a estendre's molt la forma *entregar*. En castellà antic significa 'restituir (reintegrar)' [Ss. xii, xiii...] i d'ací va passar a 'lliurar, fer lliurament', «hacer entrega», canvi consumat des del S. xv (A. de Palencia), però que ja devia anar marcant-se gradualment, com ho notem per l'existència prèvia de les accs. 'cobrar una cosa, una suma' i 'pendre'n possessió', aquella ja ben clara en el S. xiv: «el día con que plase / al que va a *entregar* / de su debda, pesar / fase al que ha de pagar», Sem Tob (c. 650), «*entregándome yo en las fortalezas, / dar dellas y de mí, como marido, / la posesión al duque*», Lope de Vega.

En català medieval la paraula en qüestió ens apareix, com és lògic, quasi sempre (o sempre?), en la variant *entregar*, d'ús menys freqüent i descabdellat que en la llengua veïna, i guardant el sentit etimològic de 'reintegrar, rescabalar', amb el qual ja es troba repetidament en el *Consolat de Mar*: «si aquells mestres no hauran de que pagar, deven ésser presos e mesos en poder de la senyoria, e star tant tro que hajen satisfet e *entegrat* al senyor de la nau tot lo dan que per culpa d'ells haurà sostengut», «si la nau no bastava, e lo senyor de la nau havia béns en altre loch, deven-se'n vendre tants entró que'l mercader sia *entegrat*», ed. Pard., cap. 8 i 141 (pp. 59, 155).

En certs mss. del *Consolat*, almenys en parts posteriors, sembla aparèixer algun cop, però en tots ells amb l'acc. de 'rescabalar', la variant amb la *r* traslladada, si bé només la trobo en l'ed. Moliné (menys segura que Pardessus): «si --- lo marit no ha alguns béns, en los quals la dita dona se puga *entregar* en lo dit dot e escreix ---» (§ 34); *Alcm* cita de més a més aquesta variant en una trad. de les *Partidas* d'Alfons el Savi, escrita en el S. xv (*Costumes d'Espanya*, EUC vii, 128), i en un doc. de 1381 (*CoDoACA* xl, 218)⁴ i un de 1393, però sobretot aquest (publicat per Rullan, *Història de Sòller*), són eds. de poc fiar.

L'acc. neològica 'fer lliurament' en cat. no apareix fins aquest doc. suspecte i la dita traducció de les *Partidas*, i no cal dubtar que en català la nova acc. ja devia ser generalment usada en el S. xvii,⁵ ni que pugui haver-n'hi algun testimoni en el xv: hi ha un cas d'això en la carta dotal d'Ausiàs Marc (*BSCC* xvii, 298), i G. Colon (que ho ha llegit més atentament que jo) assegura que és en la nova accepció.

No puc entrar a fons en la polèmica entre els qui asseguren que *entregar* 'lliurar' és un «castellanisme» i els qui ho neguen radicalment, entre els quals hi ha Anna Moll (*Cap d'Any de Raixa*, 1960, 147) i G. Colon (*Encicl. Ling. Hisp.* ii, 197). De tota manera em sembla prou clar que hi ha exageració per totes dues